

• *El Banyolès, el Banyolí, la Banyolia, la Baixa Garrotxa, les Garrotxes d'Empordà, el Terraprim, la Conca de l'Estany, el Pla de l'Estany...* Després de tantes fórmules i de tants anys per poder-les discutir, l'afer de la denominació per a la nova comarca entorn de Banyoles s'ha clos precipitadament amb la proposta del nom de Comarca de l'Estany. Estranya i inexplicable redundància. Si diem que Girona pertany a la comarca "del Gironès" i Olot a la comarca "de la Garrotxa", haurem de dir que Banyoles pertany a la comarca "de la comarca de l'Estany"? I si diem només "l'Estany", com es podrà distingir si parlem de la comarca o ens referim només al "llac"? Hi ha hagut, a més, alguns detalls pintorescos en aquesta història: l'un, la pretensió de l'ex-alcalde Turró de batejar la comarca com a "Garrotxa Martiriana"; l'altre, el fet que un dels contraris a la nova denominació consensuada es digui justament Josep Maria Estany.

• Ha aparegut una nova edició de *Ciutat petita i delicada*, l'obra més famosa de Jaume Ministral i Masià, amb la inclusió d'un capítol i altres fragments que es mantenien inèdits per culpa de la censura. La portada del llibre presenta la visió tradicional de l'Onyar des del pont de les Peixateries, però la imatge apareix invertida, amb la catedral i les cases pintades a la banda esquerra. Típic error d'un dissenyador barceloní; ara la ciutat és petita, delicada i capgirada.

• Els gegants de Girona, estrenats per les Fires de 1985, van tenir una vida molt efímera. Anaven molt ben vestits però tenien uns rostres tan lamentables que van haver de ser decapitats d'amagatots al cap de pocs dies. L'any passat, com aquell qui no res, van aparèixer amb unes cares noves. Peròenguany, en veure'ls reunits amb molts altres de Catalunya, hem pogut comprovar que —malgrat la dràstica cirurgia estètica— són encara els més lletjos de tots.

en pes en el mateix cementiri si continuaven en llur empresa. I com que sabíem que era capaç de fer-ho, ens escabullírem”.

Berga enceta, amb aquest episodi, una altra línia en la història dels escriptors gironins: una història amb uns quants fugitius i algun afusellat.

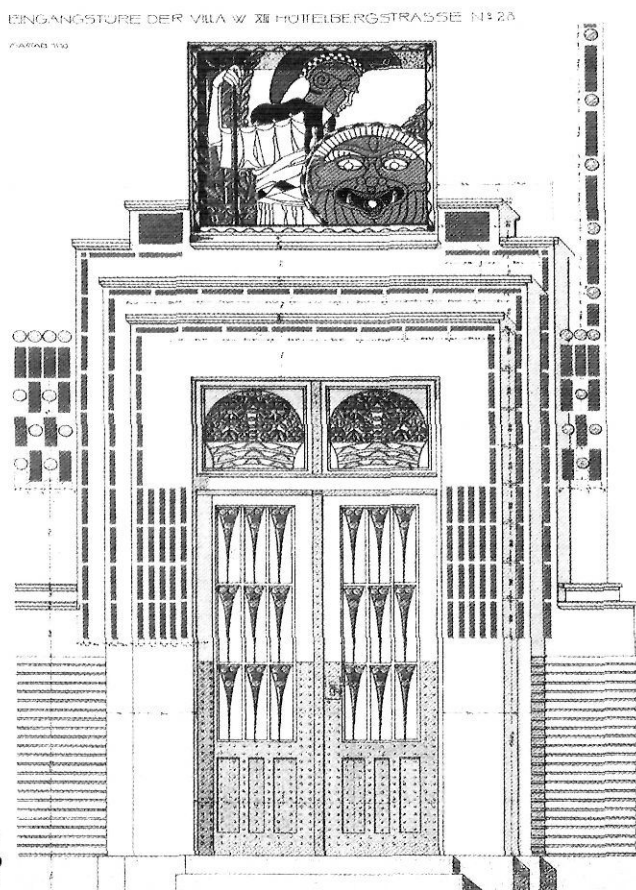
Rafael Masó, entre Glasgow i Viena

Aquesta última primavera, un grup d'anglesos admiradors de l'arquitecte escocès Charles R. Mackintosh va visitar Catalunya i es va arribar a Girona per tal de conèixer "the work of Rafael Masó, an admirable architectural contemporary of Gaudí". En la visita a la casa natal de l'arquitecte i a d'altres edificis, hom va poder constatar les influències de l'obra de Mackintosh sobre Masó.

Aquest últim estiu, una estada a Viena m'ha permès de trobar-me amb la famosa *Sezession*. També allà, tot contemplant les grans obres d'Otto Wagner i sobretot de Joseph M. Olbrich, em sentia immersit en el món de l'arquitecte gironí.

Tot això no és pas cap secret: aquestes influències són prou conegudes. Joan Tarrús ho va explicar fa temps: "Masó comença la seva activitat professional en un període de transformació del gust i ho fa intentant una simplificació del llenguatge arquitectònic. Aquest intent de revisió i en definitiva de ruptura amb el passat immediat el realitza (...) partint de les experiències d'avantguarda de l'arquitectura europea. D'aquesta interessa particularment Rafael Masó l'arquitectura domèstica anglesa (...) i la Secesió Vienesa".

Josep Pla, desconfiant, menysprea en el seu llibre *Girona* l'obra renova-

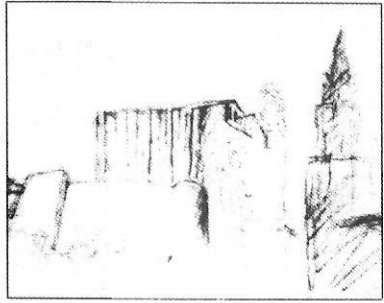

La porta de la
Zweite Villa, d'Otto
Wagner.

El rebedor de la Hill House, de Charles R. Mackintosh.

paperets

- Centenari de Le Corbusier, figura cabdal de l'arquitectura contemporània. Amb aquest motiu s'han publicat alguns dibuixos que va fer en un carnet de viatge durant la seva visita a Catalunya l'any 1928. Són, fonamentalment, visions de figures del barri xinès barceloní, però hi ha també, inesperadament, aquest punt inèdit de Girona: les torres de Cornèlia i Júlia, la catedral inacabada i un singular campanar de Sant Feliu. La ciutat faria bé d'explotar aquesta imatge com un incentiu per al turisme de qualitat.

- Jordi Soler, a Punt diari, parla del creixement de la Girona moderna: "Més enllà de la Gran Via, la bèstia s'infla sense moderació (...) És l'Eixample, que ni enamora ni desenamora per culpa de la més absoluta i lamentable falta de personalitat. Res del que hi edifiquen amb persistent contumàcia no és digne de ser vist (...) L'Ajuntament lliura la llicència d'obres i el constructor basteix un edifici calculat amb un casio de butxaca". Bona crònica d'aquell procés inexorable descrit per Oswald Spengler a La decadència d'Occident: el de les velles ciutats que més enllà del nucli històric comencen a perllongar-se indefinidament en masses uniformes, apilonades sense altra justificació que la del profit econòmic més immediat.

- A la confluència de la Rambla de Girona amb el carrer de l'Argenteria, s'hi ha establert un lloc anomenat "Punt de trobada". Sota la pedra del paviment que assenyala l'indret, s'hi ha enterrat un pergami commemoratiu amb un petit poema que té resonàncies de Fages de Climent i que potser no havia d'haver quedat tan amagat. Reproduïm-lo, almenys, aquí per salvar-lo de l'oblit: "Enterrat / just al lloc / on el joc / del rambleig / esdevé / prim carrer / platejat, / tinc per creu / (que no veig) / el teu peu / si ets vingut, / ben trobat / o perdut".

dora de Masó i deixa escrita aquesta frase despectiva: "Els arquitectes gironins treuen el cap per les revistes alemanyes i van posant pegats horribles i estranys sobre la ciutat". Però Rafael Masó fa quelcom més que donar una ullada a les revistes: va personalment a Alemanya i a Àustria i pren contacte directe amb l'obra dels grans arquitectes europeus del moment.

De tot això, en tenim notícies directes, ja recollides per Dolors Oller en el seu assaig biogràfic. Rafael Masó es casa el 13 de gener de 1912 i fa un llarg viatge de noces que dura fins a primers de març.

L'itinerari comprèn Suïssa, Àustria, Alemanya (Munich i Darmstadt) i Itàlia, i es configura com una peregrinació als santuaris de la nova arquitectura, singularment a Darmstadt, on el secessionista Olbrich havia projectat els edificis, els mobles, les rajoles, els jardins, els rètols, les vaixelles i tots els elements de la Colònia d'Artistes, de la mateixa manera que a Masó li agradava de dissenyar-ho tot i d'incorporar a l'arquitectura l'antiga saviesa dels oficis artesans.

Les cartes que Masó tramet als seus pares són expressives del seu successiu engrescament. Ja des de Zurich, el 2 de febrer, escriu aquestes ratlles reveladores:

"Hem pogut admirar ja més d'una construcció purament alemanya, d'aquelles que tantes ganes tenia jo de veure (...) Són admirables i voto per elles!"

Però l'enlluernament definitiu es fa palès sobretot en una carta escrita a Munich el 20 del mateix mes:

"Són ells (els alemanys) els que fan tot això tan admirable que estem veient amb espant cada dia darrera de tots els aparadors que se'ns posen a l'abast. Ells els que han creat aquest art tan digne, tan sever, tan propi, tan original, tan refinat! (...) Ells els d'aquells metalls amb esmalts, els d'aquells vidres, els d'aquelles porcellanes, els d'aquells àmbars! (...) Oh, quina meravella!"

I tot això Masó ho veu amb voluntat d'assimilar-ho i d'aprofitar-ho, tal com ho revela una postal datada a Munich el 8 de febrer:

"Ja veureu quantes coses dures aprenes per aplicar-les a casa nostra".

No és estrany, doncs, que els estudiosos de l'obra de Masó descobriessin, com Oriol Bohigas, el canvi operat a partir d'aquest moment: "Hacia 1912 el arquitecto gerundense Rafael Masó empieza una nueva interpretación secesionista, precisamente en un sentido que marca un paso hacia una actitud más moderna, la que se deriva de las últimas realizaciones de Olbrich. A ello Masó añade un ingrediente de carácter local, ligado al programa del naciente Noucentisme y a una voluntad ligeramente clásica". Bohigas ens explica encara un altre secret: el de la relació de Masó amb Mackintosh. La influència no li va arribar d'una manera directa, sinó a través de l'anada a Viena, perquè allà l'arquitecte escocès hi havia presentat una memorable exposició.

Aquests són els camins, dreturats o tortuosos, d'una obra, d'un estil i d'una personalitat. Ara, en els casos urbanístics de l'Eixample gironí, les ja escasses obres arquitectòniques de Masó — aquelles que Pla qualificava de "pegats horribles i estranys" — són un testimoni de la sensibilitat noucentista que va saber harmonitzar l'art popular i la tradició local amb la cultura europea del moment.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ